

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 11 december 2023

Mål nr

Ö 6196-22

PARTER

Klagande

DM

Ombud: Advokat JÅ

Motpart

Justitiekanslern

Box 2308

103 17 Stockholm

SAKEN

Ersättningsskyldighet för försvararkostnader

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2022-09-05 i mål Ö 7544-22

Dok.Id 272058

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

DM har yrkat att Högsta domstolen ska befria honom från, eller i vart fall sätta ner, ersättningsskyldigheten för försvararkostnaden i tingsrätten.

Justitiekanslern har inte angett någon inställning till yrkandet utan överlämnat frågan till Högsta domstolens bedömning.

SKÄL

Bakgrund

1. En offentlig försvarare förordnades för DM på grund av misstanke om grov kvinnofridskränkning under perioden sommaren 2020 till den 26 juni 2021. Han var anhållen när försvararen förordnades. Han åtalades sedan för ett fall av misshandel som hade begåtts någon gång mellan den 1 maj och den 26 juni 2021 samt ett fall av ringa misshandel den 26 juni 2021. Han erkände två fall av ringa misshandel och framställde en invändning om nödvärn i det fall som enligt åtalet avsåg misshandel av normalgraden.
2. Tingsrätten dömde DM för två fall av ringa misshandel till 120 dagsböter på 260 kr. Den offentlige försvararen fick ersättning av staten med knappt 34 000 kr. DM förpliktades att betala 20 000 kr av den kostnaden till staten. Kostnaden för det målsägandebiträde som förordnats i målet, cirka 8 000 kr, stannade på staten.
3. DM överklagade beslutet om ersättningsskyldighet för försvararkostnaden.

4. Hovrätten har avslagit hans överklagande.

5. Till stöd för sin talan i Högsta domstolen har DM anfört att han inte skulle ha fått någon offentlig försvarare om han hade åtalats för de brott som han dömdes för, dvs. ringa misshandel vid två tillfällen. Det finns därför skäl att befria honom från ersättningsskyldigheten. Han har vidare uppgett att förhöret när han var anhållen hölls på jourtid, samt att han har haft tolk och att tolkningen lett till att såväl förhör som förhandling tog längre tid. Dessa omständigheter har medfört att försvararkostnaden blivit högre än den annars skulle ha varit.

Frågan i Högsta domstolen

6. Frågan är om och i så fall hur det förhållandet att den tilltalade varit misstänkt för mer omfattande brottslighet än han sedermera åtalats och dömts för ska påverka skyldigheten att ersätta staten för försvararkostnaderna.

Ersättningsskyldighet för statens kostnader förutsätter att den tilltalade döms för brottet

7. Om den tilltalade döms för brottet i ett mål där åklagaren för talan, ska han eller hon ersätta staten för det som betalats av allmänna medel i ersättning till bland annat en offentlig försvarare och ett målsägandebiträde (se 31 kap. 1 § första stycket och 12 § rättegångsbalken samt 8 § lagen, 1988:609, om målsägandebiträde). Utgångspunkten för bedömningen av om den tilltalade döms för brottet – om en dom är fällande eller frikännande – är om den tilltalade anses ha gjort sig skyldig till ett brott som upptar de av åklagaren i gärningsbeskrivningen påstådda momenten. Det innebär som huvudregel att den tilltalade anses ha dömts för brottet även om rätten rubricerar den åtalade gärningen på ett annat sätt än åklagaren. (Se 30 kap. 3 § andra meningen

rättegångsbalken, jfr även ”Värderingskostnaden” NJA 2021 s. 570 p. 8 och Peter Fitger m.fl., Rättegångsbalken, suppl. 94, april 2023, s. 31:8.)

Ersättningsskyldigheten ska avse skäligen motiverade kostnader

8. Ersättningsskyldigheten omfattar inte kostnader som inte skäligen har varit motiverade för utredningen (se 31 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken).

9. Om det är uppenbart att den tilltalade inte har behövt någon offentlig försvarare kan det vara ett skäl att helt befria henne eller honom från ersättningsskyldighet (se ”Lydnadsbrottet och försvararkostnaden” NJA 1974 s. 687). Den bedömningen ska grundas på förhållandena som förelåg när försvararen förordnades. (Jfr ”Uppskovet och försvararkostnaden” NJA 1973 s. 236 och ”Inbrottet och försvararkostnaden” NJA 1981 s. 807.)

10. När åtalet har avsett flera brott och talan bifalls endast beträffande något eller några av dem, ska den dömde som huvudregel ersätta endast de kostnader som hänför sig till de brott som han eller hon har fällts för. Utgångspunkten måste vara densamma när brottsmisstankarna ursprungligen avsett flera brott men åtalet omfattar endast något eller några av dessa. Även i ett sådant fall bör alltså ersättningsskyldigheten omfatta endast kostnader avseende de misstankar som lett till en fällande dom. (Jfr ”Stölden på Arlanda” NJA 2006 s. 131 och ”Narkotikainnehav och analyskostnader” NJA 2018 s. 649.)

11. Det är normalt inte möjligt att särskilja försvararkostnader för olika brottsmisstankar. Nedsättningen måste därför grundas på en skälighetsbedömning med utgångspunkt i omständigheterna i det enskilda fallet.

12. Av 31 kap. 1 § andra stycket och 2 § tredje stycket framgår att den tilltalade inte ska behöva betala kostnader för tolk. Det gäller oavsett om den tilltalade fälls till ansvar eller frikänns. Om tolk anlitas kan det i vissa fall leda

till att ett förhör eller en förhandling tar längre tid än vad som annars hade varit fallet, men att tolk anlitas utgör i princip inte skäl för att sätta ned den tilltalades ersättningsskyldighet för försvararkostnaden i målet.

Den tilltalades inkomstförhållanden kan sätta en gräns för ersättningsskyldigheten

13. Enligt 31 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken är den tilltalade inte skyldig att betala mer av försvararkostnaden än vad han eller hon skulle ha fått betala i avgift vid rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1996:1619). Om den tilltalades beräknade årsinkomst – sedan hänsyn tagits till underhållsskyldighet, förmögenhetsförhållanden och skuldsättning – överstiger ett visst belopp, för närvarande 260 000 kr, får rättshjälp inte beviljas (se 6 § rättshjälpslagen). I ett sådant fall finns inte heller någon begränsning av den tilltalades ersättningsskyldighet enligt bestämmelsen i tredje stycket.

Ersättningsskyldigheten kan jämkas

14. Enligt 31 kap. 1 § fjärde stycket rättegångsbalken gäller att det belopp som den tilltalade ska betala får sättas ned eller efterges, om det finns skäl till det med hänsyn till den tilltalades brottslighet eller hans eller hennes personliga och ekonomiska förhållanden. Syftet med bestämmelsen är att den tilltalade inte ska åläggas en ersättningsskyldighet som inte är rimlig i förhållande till betalningsförmågan eller som kan motverka återanpassningen i samhället. När rätten tar ställning till ersättningsskyldigheten bör den beakta den påföljd som dömts ut, liksom skadestånd eller annan betalningsskyldighet som följer av brottet. Avsikten är att påföljden och de andra följderna av brottet, tillsammans med ersättningsskyldigheten, sammantaget ska utgöra en lämplig reaktion på brottet. (Jfr prop. 1972:4 s. 266 ff.)

15. Om den tilltalade exempelvis döms till böter för ett ringa brott och samtidigt åläggs skadeståndsskyldighet eller annan betalningsförpliktelse med anledning av brottet kan det vara skäl för att jämka ersättningsskyldigheten. Och om den dömde döms till en längre frihetsberövande påföljd bör han eller hon normalt inte åläggas någon ersättningsskyldighet (jfr a. prop. s. 267).

Bedömningen i detta fall

16. DM har dömts för två fall av ringa misshandel. Att tingsrätten ändrat rubriceringen i förhållande till åtalet beträffande den ena gärningen innebär inte att domen kan anses friande i den delen. Han har alltså dömts för brotten i den mening som avses i 31 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken. Utgångspunkten är därmed att han ska ersätta staten för det som har betalats av allmänna medel till försvararen.

17. DM var inledningsvis, när den offentlige försvararen förordnades, anhållen och misstänkt för grov kvinnofridskränkning. Beslutet att förordna en offentlig försvarare var därmed befogat.

18. DM åtalades emellertid slutligen endast för ett fall av misshandel och ett fall av ringa misshandel. Det finns därmed skäl att utgå från att vissa kostnader inte skulle ha uppkommit om misstankarna från början motsvarat åtalet. Dessa kostnader kan inte anses skäligen motiverade för utredningen.

19. Det finns alltså skäl att sätta ned DMs ersättningsskyldighet enligt 1 § andra stycket. Det är inte möjligt att särskilja kostnaderna för de olika brottsmisstankarna. Nedsättningen av ersättningsskyldigheten för försvararkostnaden vid tingsrätten bör skäligen göras med cirka en tredjedel, till 20 000 kr.

20. Bestämmelsen i 1 § tredje stycket medför inte att DMs ersättningsskyldighet ska sättas ned. Det har inte heller framkommit några skäl att jämka ersättningsskyldigheten med tillämpning av fjärde stycket.

21. Slutsatsen är att ersättningsskyldigheten ska ha den omfattning som domstolarna har funnit. Överklagandet ska därmed avslås.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund (referent), Christine Lager och Margareta Brattström
Föredragande har varit justitiesekreteraren Caroline Smith